

¹⁷ Беліцер Н. Наші сусіди // <http://old.uscpr.kiev.ua/ukrainian/epicentre/09/007.html>; Сушко О. Два сценарії придністровського врегулювання // <http://foreignpolicy.org.ua/ua/topic/index.shtml>; Сушко О. Україна та Молдова: пострадянські реалії в європейському інтер'єрі // Український монітор. Аналітичні доповіді. Foreign policy.org.ua/ua/papers/index.shtml

¹⁸ Кулик В. Новые границы в Юго-Восточной Европе, их влияние на стабильность в регионе Центральной-европейской инициативы // <http://old.europexxi.kiev.ua/Russian/program/moldova/>; Кулик В. Урегулювання Придністровського конфлікту як путь к созданию зоны региональной стабильности в Восточной Европе // <http://old.europexxikiev.ua/russian/program/moldova>

¹⁹ Павленко Ю. ГУУАМ – перспективи інтеграції? // <http://dialogs.org.ua/ru/material/>; Панчук М., Боєчко В. Україна і СНД // Політика і час. – 1993. – № 11. – С.10-15; Єременко С. Чорноморський регіон і „Розширена Європа” // Політика і час. – 2005. – № 3. – С.48-55.

²⁰ Коржик В. Проблеми і перспективи прикордонного українсько-молдово-румунського екологічного співробітництва // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми і перспективи транскордонного співробітництва в аспекті процесів європейської інтеграції. – Вип. XV. – Львів – Луцьк, 2000. – С. 162-166; Кульчицький С., Парахонський Б. Україна і Росія в історичній ретроспективі. Новітній український державотворчий процес. Нариси в 3-х томах. – К.: Наук. думка, 2004. – Т.3. – 324 с.; Кім В. Румунський гамбіт / Дзеркало тижня. – 2001. – 10 лист.; Україна – Румунія – Молдова. В інтересах трьох держав // Політика і час. ? 1997. – № 8. – С.84.

²¹ Пахомов Ю. Уроки співпраці // Проблеми та перспективи взаємин України з державами ГУУАМ та Євразійського економічного співтовариства. – Матеріали наукового семінару // Політична думка. – 2001. – №1-2. – С.89-91; Петровський В. Молдова: в лабіринті проблем // <http://www.google.com.ua/search>

²² Тристоронній підхід до європейської та євроатлантичної інтеграції // http://www.ieac.org.ua/pics/content/4/1184148594_ans.pdf

²³ Бройде З.С. Єврорегіон “Верхній Прут” – конститування, конкретні завдання, перспективи // Регіони Східної Європи: інтеграційні очікування та конфронтаційні небезпеки. Матеріали Міжнародної наукової конференції. – Чернівці: БУКРЕК, 2000. – С.126-136; Гакман С. Єврорегіон “Верхній Прут” в контексті транскордонного співробітництва // На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів. – К.: Логос, 2000. – С. 133-146; Григоришин С. Перспективи розвитку міжрегіональних відносин у контексті „Договору про привілейоване партнерство та співробітництво між Румунією та Республікою Молдова” // Регіони Східної Європи: інтеграційні очікування та конфронтаційні небезпеки. Матеріали міжнародної конференції. – Чернівці: Букрек, 2000. – С.168-174; Попик С. Буковинська модель транскордонного партнерства: реалії та проблеми взаємин // Транскордонне співробітництво у поліетнічних регіонах Східної та Південно-Східної Європи: Матеріали наукового симпозиуму. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – С.125-128; Пурич Ш. Румынско-украинское трансграничное сотрудничество: проблемы и перспективы // Транскордонне співробітництво у поліетнічних регіонах Східної та Південно-Східної Європи: Матеріали наукового симпозиуму. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – С.83-93.

²⁴ Будкін В. Розвиток ГУУАМ та ЄАЕС у контексті загальної ситуації в СНД // Проблеми та перспективи взаємин України з державами ГУУАМ та Євразійського економічного співтовариства. Матеріали наукового семінару. – Політична думка. – 2001. – № 1-2. – С.93-95; Бутейко А. Камінь спотикання знесено // Політика і час. – 2003. – № 8. – С.30-40; Головка В. Не тільки клубок проблем, але й простір можливостей // Політика і час. – 2002. – № 10. – С.66-74; Денисюк В. На периферії європейських інтересів // Політика і час. – 2002. – № 9. – С.21-37; Парахонський Б., Сушко О. Чи можливе перетворення ГУУАМ у міжнародну організацію // Проблеми та перспективи взаємин України з державами ГУУАМ та Євразійського економічного співтовариства. Матеріали наукового семінару. – Політична думка. – 2001. – № 1-2. – С.101-109.

²⁵ Кіш Є. За програмою сусідства // Політика і час. – 2004. – № 12. – С.27-32.; Круглашов А. Від „Європи націй” до „Європи регіонів” // Політика і час. – 2003. – №10. – С.69-78.

Summary

G.Melnychuk (Chernivtsi)

Ukrainian historiography on the State and perspectives of Moldova Republic foreign policy

This is a study of the stubs and evolution of Moldova Republic foreign policy as the end of XX c and the beginning of XXI c highlighter in Ukrainian historiography.

УДК: 398.3 (477.85)

*Антоній Мойсей
(Чернівці)*

ПЛЮВІАЛЬНІ ОБРЯДИ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ СУЧАВСЬКОГО ПОВІТУ РУМУНІЇ (НА МАТЕРІАЛАХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЕКСПЕДИЦІЙ 2006-2008 рр.)

У статті робиться спроба дослідити комплекс обрядів викликання та зупинення дощу в українського населення Сучавського повіту Румунії, провести порівняльну характеристику з плювіальною обрядовістю східнороманського населення Буковини. Зокрема, були досліджені такі звичаї та обряди: угадування погоди на наступний рік; повсякденна плювіальна практика населення: а) обряди викликання дощу та б) захист від гідроатмосферних явищ; обряди у виконанні гріндінарів тощо.

Ключові слова: українці Сучавського повіту, угадування погоди, обряди викликання дощу, захист від гідроатмосферних катаклізмів.

Ведучи мову про процеси етнічної ідентифікації у прикордонних регіонах, слід наголосити на

тому, що на сучасному етапі неможливо знайти „чисті” в етнічному відношенні спільноти. В основному на змішаних територіях велика частка зовнішніх впливів та запозичень, що призводить до змішання етнічних ознак. У такому становищі перебуває і українська меншина Сучавського повіту Румунії. В цій зоні немає чіткої лінії етнічного кордону, якщо частина гуцульського населення проживає компактно в Карпатах, то решта українського населення передгірної та степової зон фактично розташовані вкрапленнями серед румунського етнічного масиву. Це зона, де входять у контакт своїми етнічними територіями народи однієї релігії, близькі за культурою, але відмінні за мовою. Про процес денаціоналізації української меншини яскраво свідчать такі факти, як ведення служби у церквах та у школах в селах, де проживають українці, румунською мовою (невикористання мови національної меншини у судах та державних установах); немає змоги використовувати рідну мову у подальшій професійній кар’єрі (безперспективність використання рідної мови у Румунії після закінчення школи); до цього всього додаються в значній мірі факт різної самоідентифікації українського населення Сучавського повіту на українців, русинів (рутенців) та гуцулів, а також суперечності та непорозуміння у плані національно-культурного розвитку, поширена трудова еміграція тощо.

Все це призводить до помітного скорочення кількості осіб, які самоідентифікують себе українцями. Так, у південній частині Буковини, за даними перепису населення 1992 р., проживало 9 549 українців, у 2002 р. – 8 525 осіб. Отже, порівняння даних двох останніх переписів дозволяє констатувати, що українське населення Сучавського повіту скоротилося за десять років (з 1992 до 2002 р.) на 1024 осіб (10,7 %). За неофіційними даними, на теренах Сучавського повіту проживає на сучасному етапі від 49 500 до 52 000 українців¹.

Одним з важливих складових дослідження процесу етнокультурної ідентифікації української меншини Сучавського повіту є стан збереження національних традицій. У цій роботі, ми зупинимось детально на процесах взаємообміну та обопільних запозиченнях між румунами та українцями Буковини (у першу чергу її південної частини) на прикладі плювіальної обрядовості (від лат. „Pluvialis” – пов’язані з дощем).

Слід наголосити на тому факті, що систематичні дослідження цих територій на серйозному рівні щодо стану традиційної культури проводились вкрай рідко. Не можна обминути увагою в цьому плані польові спостереження бухарестського дослідника українського походження Іона Ребошакке. Зібрані матеріали (в основному вони стосувалися усної народної творчості, в меншій мірі – весільної обрядовості) автор опублікував у цілій серії своїх робіт². Зокрема, в одній з своїх праць уче-

ний констатував, що північ Румунії є найбільш консервативною зоною збереження українського фольклору, зокрема йдеться про Карпатський регіон з гуцульським населенням Буковини та Семигородщини³.

З метою компаративних досліджень та картографування матеріалів, пов’язаних з народним календарем румунів Буковини, у 2006-2008 рр. були проведені польові етнографічні дослідження в українських селах Сучавського повіту під керівництвом автора цих рядків у рамках програми обміну студентами між Чернівецьким та Сучавським університетами. Під час етнографічних експедицій була використана розроблена автором анкета для збору інформації з календарної обрядовості. Частково узагальнений матеріал про плювіальні обряди українців південної частини Буковини автор опублікував на сторінках журналу „Народна творчість та етнографія”⁴ та у монографії „Магія і мантика у народному календарі східнороманського населення Буковини”⁵.

Експедиційні дослідження були проведені у таких селах:

1. Негостина комуни Балківці зони Сірет (за даними перепису населення 1992 р. чисельність – 1474; з них близько 90% самоідентифікували себе українцями), розташоване на відстані 5-7 км від українського-румунського кордону;

2. Велика Марицея комуни Дерменешти, зони Сучава, розташоване на відстані 15-17 км на північ від м.Сучави;

3. Дерменешти – село, комуна зони Сучави (комуна – 5789 мешк.; під час перепису лише 4,72% самоідентифікували себе українцями);

4. Кліт комуни Арборе зони Радівці (у комуні – 7067 нас.; з них укр. 153; 2.16% самоідентифікували себе українцями);

5. Нісіпіту комуни Ульма зони Радівці (нас. – 442 мешк., з них 52% – укр.);

6. Ульма (Ілем), село, комуна зони Радівці (нас. 440 мешк., з них 75% самоідентифікували себе українцями);

7. Палтін (Валя Боулуй) комуни Бродіна зони Кимпулунг Молдавський (нас. – 180 мешк., з них 42,7% – укр.);

8. Молдовіца, село, комуна зони Кимпулунг Молдавський (нас. – 5242 мешк.; з них лише 3,72% самоідентифікували себе українцями).

Щодо останніх двох сіл, то вони розташовані у Карпатах, населення в основному ідентифікує себе гуцулами, і лише з 1992 р. під час перепису були зараховані до графі ”українці”.

Наші дослідження стосувалися всього комплексу плювіальних обрядів українців Сучавського повіту: 1) способів угадування погоди на наступний рік; 2) повсякденна плювіальна практика населення: а) обряди викликання дощу та б) захист від гідроатмосферних катаклізмів; 3) профілактичні заходи, застосовувані селянами для захисту від

природних явищ; 4) обряди у виконанні *гріндінарів* тощо.

Так, у ряді українських сіл (Молдовіца, Негостина, Нісіпіту, Ульма) нами були зафіксовані елементи ворожіння з передбачення погоди у річному циклі, прогнозування врожаю та інше – спосіб угадування погоди за допомогою цибулинного „календаря”. Для цього вибирали дванадцять „блюдець” цибулі, кожне з яких символізувало певний місяць року, і насипали на них однакову кількість солі. Їх залишали на ніч, а вранці придивлялись до об’єму вологи, яка накопичилась у кожному з „блюдець-місяців”. У такий спосіб визначали найбільш дощові та посушливі місяці наступного року⁶.

Результати проведеного нами картографування свідчать про те, що ця практика широко відома як українцям, так і румунам Буковини, менш характерна для молдаван бессарабської частини Чернівецької області. Подібна до цієї практика румунів передбачення погоди за „дерев’яними вугликами” в українців не спостерігається.

Серед обрядів викликання дощу були зафіксовані ритуальні обходи на чолі із священиком у 5-ти з 8-ми досліджених сіл. В основному під час таких процесій освячували посіви, колодязі, читали молитви (у с.Кліт молилися св. Іллі, щоб дав дощ), часом у полі її учасники кропили водою один одного. Було констатовано, що колективні обходи проводились у більшості випадків принагідно під час засухи (Велика Марицея, Дерменешти, Негостина, Кліт), у с. Молдовіца вихід процесії на чолі з священиком у поле, за свідченнями респондентів, приурочувався до кінця квітня – початку травня. У Великій Марицеї для посилення ефекту ритуального обходу до процесій також залучали вдовиць. Цікавий матеріал був записаний у с.Дерменешти, де процесія на чолі з священиком під час засухи обходить тричі церкву, де перебуває одна з осіб ритуалу – „касир”. Після обходів священик промовляє: „Відкрийте двері, бо король небес йде”. „Касир” відчиняв двері, що символізувало відкриття небесних воріт (викликання дощу) (матеріал записаний від Василя Пергінського, 1939 р. н.)⁷.

Ще один з проявів язичницько-християнського синкретизму в народній обрядовості був зафіксований у Молдовіці⁸. Тут під час посухи священик проводив службу у церкві, зібрані гроші давалися 12 вдовицям, які приходили кожна з дерев’яними ложкою та мискою. Викликали дощ калатанням ложок об миски.

На Буковині була зафіксована ціла низка ритуальних дійств над могилами *нечистих* покійників. Згідно з міфологічними уявленнями населення, вони мали вплив на механізм атмосферних явищ, як наприклад, померлі неприродною чи передчасною смертю особи, якщо їх поховано на цвинтарі, тобто на „чистому” місці, могли спри-

чинити засуху, неврожай тощо. Отже, плювіальний обряд був спрямований на усунення причини посухи – руйнування могили *нечистого* покійника. Як свідчать зібрані нами дані з східнороманських та українських сіл Буковини, у процесі історичної трансформації фізичне руйнування могили могло бути замінене у ритуалі очисним актом поливання могили водою або вириванням з нього хреста. Унікальний випадок такого обряду (у румунів та молдаван Буковини він не був зареєстрований) був зафіксований у с. Молдовіца, де під час тривалої засухи брали хрест з могили потопельника і топили у річці. Вірили, що незабаром піде дощ⁹.

Слід зазначити той факт, що це єдина реєстрація цього ритуалу на терені південної частини Буковини. Для прикладу, у східнороманського населення Буковини були зафіксовані випадки поливання могили нечистого покійника водою (Стальнівці Новоселицького району, румуни м. Сторожинець); в українців північної частини Буковини у другій половині XIX ст. були відомі випадки ексгумації трупів самогубців та викидання їх у ріку¹⁰.

Серед архівних документів знаходимо звітиповідомлення про випадки знущання над трупами людей (Негостина, 1844 р.)¹¹.

Ритуали з криничною чи джерельною водою у порівнянні з обрядовою практикою румунів Буковини в українців мають більш складний характер. Показовим у цьому плані є звичай викидання насіння освяченого маку у колодязь. Так, зафіксовано, що у ньому ще присутні елементи ритуальної чистоти (учасницею обряду була незаймана дівчина), магічне число криниць, в яких кидали освячений мак – 3 (Велика Марицея)¹².

Слід зазначити той факт, що дані про обряд викидання насіння освяченого маку у колодязь в українців та румунів є фрагментарними, ритуал розповсюджений в основному у передгірній та гірській зонах Буковини, повністю відсутній у молдаван Новоселицького району.

У с.Негостині та Кліті у колодязь під час засухи кидали дерев’яні ікони. Яскравим свідченням адаптації церковних звичаїв до народних є факт участі у с.Негостина у ньому священика, який сам кинув ікону у криницю. У Кліті для посилення ефекту ритуалу ікону у криницю мала вкинути вагітна жінка¹³.

Проведене нами картографування даного ритуалу свідчить про те, що обряд викидання у криницю ритуальних предметів та церковних атрибутів є більш розповсюдженим на території південної частини Буковини (Сучавського повіту) та передгірній частині Чернівецької області (Сторожинецький і Глибоцький р-ни), що співпадає з басейном р. Сірет у даному регіоні. Зафіксовані в українців різновиди ритуалу свідчать про його більш пізній етап трансформації: на першій стадії мали

місце жертвоприношення ритуальних страв водним стихіям; потім страви були замінені на посудину, в якій її варили, згодом додані такі церковні атрибути, як ікона, церковне клепало та ін.¹⁴

Серед практик профілактичного характеру можна віднести дотримання певних річних свят, під час яких заборонялося виконувати польові, домашні, або деякі інші види робіт. Яскравим проявом взаємовпливу румунської традиції на українську є зафіксований у с. Молдовиця звичай дотримувати 9 четвергів від Великодня до Зеленої неділі з метою захистити людей та господарство від природних катаклізмів. Такими святами могли бути декілька днів у році: св. Іллі, Зелений четвер та ін. Так, наприклад, у Кліті мешканці дотримують проти граду, бурі та блискавки наступні свята: Зелений четвер, третій день після Великодної неділі, св. Іллі, Пеліє, Фоки¹⁵.

Серед найбільш поширених обрядових дійств, проведених з метою захисту людей і господарства, слід згадати запалення освяченої свічки під час бурі, граду та інших природних катаклізмів. Буковинці вірили, що запалена під час бурі чи граду освячена свічка має силу відігнати нечистого, який, за їхніми уявленнями, може схватися у хаті і, отже, притягнути блискавку. Обряд належить до ритуальних дійств із семантикою „спалювати небезпеку”. Різниця полягає лише у календарній приуроченості освячення свічок. Зафіксовано, що у Кліті такі свічки зазвичай освячували на Стрітєннє або ж на Великдень, у Молдовиці, Великій Марицеї, Негостині та Ульмі – на Великдень¹⁶. Проведене нами картографування свідчить про те, що у цьому відношенні спостерігаються наступні закономірності: у румуномовних селах Буковини переважає звичай освячувати свічки на Великдень; в українців переважає освячення на Стрітєннє. Отже, маючи на увазі чітку приуроченість освячення свічок до Великодня у досліджених нами українських селах Сучавського повіту, можна говорити про запозичення його від сусідів-румунів.

Були зафіксовані також обряди винесення на подвір'я ритуальних речей (зазвичай приналежні до стихії вогню) з метою „відлякування” небезпеки. Так, із захисною метою у ряді українських сіл коли до села насувалися градові хмари, виносили на подвір'я кочергу і хлібну лопату (Велика Марицея, Дерменешти, Негостина, Ульма)¹⁷, у деяких селах кладучи їх нахрест. У цьому контексті слід навести твердження російського дослідника Н.Толстого, який вважає ритуал викидання хлібно-лопати загальнослов'янським¹⁸.

З метою „заклякування” градової хмари українці також викидали на подвір'я гострі, ріжучі предмети вістря до неба: закопували тупим кінцем у землю сокиру (Молдовиця, Велика Марицея, Дерменешти), сапу (Дерменешти, Ульма, Кліт)¹⁹. Колючі та ріжучі предмети, вважається, наділені семантикою „нанесення удару (шкоди)” небезпеці.

Були також поширені дійства з освяченими предметами: винесення рушника, освяченого на Великдень (Ульма), великоднього кошика (Нісіпіту) тощо²⁰. Водночас слід відзначити той факт, що крім пасивних обрядів, в українців Сучавського повіту не було зафіксовано активних захисних обрядодійств.

Використовувався також ритуал захисного обкурювання, спрямований на те, щоби відігнати небезпеку їдким, різким запахом або димом, а також димом від освячених предметів чи рослин (пов'язані з водною стихією). Найпоширенішими елементами спалення й обкурювання для захисту від граду, бурі та інших природних катаклізмів в українців Сучавського повіту були гілки верби, освячені на Великдень чи Вербну неділю (Негостина, Молдовиця, Кліт), липи, освяченої на Вербну неділю (Молдовиця, Кліт), нарост (гриби), зібраний з верби та висушеного (Велика Марицея). У деяких місцевостях освячені рослини встромляти під стріху (Дерменешти)²¹.

Проведене нами картографування дозволило встановити, що ритуал захисного обкурювання розповсюджений в основному у передгірній та гірській зонах Буковини, причому як у східнороманського, так і в українського населення. Це, мабуть, обумовлено тим фактом, що для даної місцевості характерна більша кількість опадів. Освячені гілки верби були основним елементом спалення як у східнороманського, так і в українського населення Буковини²².

Крім повсякденної плювіальної практики, до складу якої входили більш прості за способом проведення обряди, у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. у середовищі українців та румунів Буковини були відомі також ритуали у виконанні спеціальних людей, які „професійно” займалися відведенням градових хмар від села і перебували на утриманні громади – „градівників”-„гріндінарів”. Сьогодні традиція таких людей майже забута. Нам вдалося зібрати в українських селах лише усні розповіді про існування в минулому *градівників*. Реальністю наших днів є також факт, що внаслідок впливу християнських традицій місце таких осіб зайняли прості люди, яких наймала громада на певний календарний відрізок часу, до чийх обов'язків належало відвернення від села градових хмар та інших природних лих за допомогою церковних дзвонів.

Уривчасті дані про існування *гріндінарів* у минулому пам'ятають мешканці українських сіл Дерменешти, Велика Марицея, Молдовиця та Кліт²³. Так, респонденти с. Молдовиця повідомили, що ще добре пам'ятають таку стару людину, яка вміла відвертати град від пасовищ за допомогою свого капелюха, якого обертав, та спеціальних заклинань (слів не пам'ятають)²⁴. В українських селах Дерменешти та Велика Марицея таку людину називали „градовий”. За спогадами старожилів, *гри-*

ндінари жили усамітно, град відвертали розмахуванням рук та певними обрядовими стравами (Дерменешти: Марія Омелянівна Філіпеску, 1929 р. н.; Велика Марицея: Марія Василівна Кідовець, 1926 р.н.). У с. Кліт пам'ятають про священика, який помер у середині 50-х рр. ХХ ст., що дотримався посту на спеціальні річні свята – і цим самим вмів відвертати град²⁵.

Традиція наймати чоловіків, які б відвертали град за допомогою церковних дзвонів, зберігається досі і була зафіксована нами у цілій низці українських сіл Сучавського повіту Румунії – Дерменештах, Великій Марицеї, Негостині, Ульмі, Палтіні, Молдовиці, Кліті²⁶. У с. Молдовиці били як у церковні дзвони, так і в той, що знаходився на цвинтарі – „священний дзвін”. Цікаво, що у с. Палтіні у церковні дзвони могли дзвонити як з метою відвернути дощ, так і його викликання. Ведучи мову про осіб, що дзвонили у дзвони, слід відзначити, що це міг бути будь-хто, який міг виконувати це завдання як за матеріальну винагороду (зазвичай їм платили натурою), так і за власним бажанням, без винагороди. Так, за розповідями старожилів с. Негостина, у минулому у церковні дзвони для відвернення від села граду били діти (14-15 років). У Кліті, коли насувався град, у церковні дзвони бити дозволялося будь-кому, хто першим прибіжить до церкви. У Молдовиці цю функцію виконував сам священик²⁷.

Під час польових досліджень нами було виявлено ще один спосіб відвернення граду – „биття у залізо”. Зокрема, звичай зафіксований у с. Дерменешти Сучавського повіту²⁸. З цього приводу слід відзначити, що такий звичай належить до малопоширених на території Буковини. Подібні випадки були зафіксовані нами, крім Дерменешт, у Колінківцях Хотинського р-ну та Валя Кузьмін Глибочького р-ну. Можна припустити, що „биття у залізо” – язичницька практика, а „дзвоніння у дзвони” в часи християнства витісняє її.

Крім того, у с. Палтін був зафіксований звичай бити у церковне клепало біля церкви з метою відвернення від населеного пункту гідроатмосферних катаклізмів²⁹. З цього приводу потрібно наголосити, що звичай биття у церковне клепало широко поширене в румунів Сучавського повіту Румунії.

У народній традиції значну роль відігравали міфічні та демонічні істоти, що, згідно із віруваннями, керували атмосферними явищами. Окрему групу серед них становлять носії езотеричних (утаємничених) знань, які могли наслати на поселення град, бурю та інші стихії, або ж відвернути їх. Найбільш поширеною назвою, крім градівників, в українців південної частини Буковини є *відьма*. Так, на сторінках архівних документів міститься інформація із с. Негостини південної частини Буковини про те, що у 1872 р. за зверненням місцевого священика організована релігійна процесія, під час якої жінок скупали у Сіреті. Проти однієї

з них, яку вважали причетною до відьмацтва, були вчинені насильницькі дії, і навіть лунали заклики до її спалення³⁰.

У досліджених нами українських селах південної частини Буковини не були поширені в східнороманського населення етнографічної зони обряди типу *калоян* та *папаруда*.

Провівши порівняльну характеристику на прикладі комплексів плювіальних обрядів українців Сучавського повіту із східнороманським населенням Буковини, нами було виявлено цілий ряд спільних ритуалів: практика передбачення погоди за допомогою „цибулинного” календаря, ритуальні обходи полів на чолі із священиком, служби у церкві під час засухи, ритуальні дійства над могилами *заложних* покійників, ритуали з криничною чи джерельною водою (ритуали біля криниці), дотримання певних річних свят, під час яких заборонялося виконувати польові, домашні та деякі інші види робіт, запалення освячених свічок, обряд викидання на подвір'я ритуальних та освячених речей, ритуал захисного обкурювання, обряди у виконанні градівників, биття у церковні дзвони, биття у залізо та ін. У проведенні деяких з цих ритуалів проявляються етнічні ознаки, характерні для українців досліджуваного регіону, як наприклад, переважна участь у деяких зі згаданих обрядів вдовиць; з ритуальних дійств над могилами „нечистих покійників” – в українців зафіксовані виривання хреста з могили, у східнороманського населення – поливання могил водою; більша характерність для українців ритуалів, пов'язаних з криничною водою, особливо з насінням маку; освячення свічок на Стрітення тощо. Такі самі етнічні ознаки характерні і для східних романців: існування паралельно з „цибулинним” календарем „календаря за дерев'яними вугликами”, нехарактерний для українців; дотримання циклу „великих” четвергів після Великодня, відомих в румунському етнічному просторі під загальною назвою „Жоймеріце” та нехарактерних для українців Буковини; запалення ритуальних свічок, освячених на Великдень; існування активних захисних дійств з ритуальними та освяченими предметами, не зафіксовані нами в українців Сучавського повіту; биття у церковне клепало поширене лише в румунів Сучавського повіту.

Проведений аналіз плювіальної обрядовості українців Сучавського повіту та східнороманського населення Буковини свідчить про те, що найкраще етнічні ознаки збереглися в румунів. Якщо по відношенню до українців можна говорити лише про один обряд, який, як нам здається, міг бути перейнятий від них румунами – викидання насіння маку у колодязь; то зовсім інша картина постає щодо румунів. По-перше, у східнороманського населення збереглася більша кількість плювіальних обрядів: існують обряди зовсім невідомі українцям Сучавського повіту: „календар за дерев'яни-

ми вугликами”, *калоян, папаруда*, обряди у виконанні *черепичників* та ін.; по-друге, українці запозичили від них звичай дотримання циклу „великих” четвергів після Великодня, освячення свічок на Великдень тощо.

¹ Шийчук А. Українці Південної Буковини: „*Quo Vadis?*” // „Наша Думка”. Громадсько-літературний журнал Демократичного Союзу Українців Румунії. – Сучава. – 2006. – № 1-2. – С.1.

² Ребошак І. Вінок року. Українська обрядова поезія в Румунії. Двомовне (українсько-румунське) видання. – Бухарест: Мустанг, 2002. – 368 с.; Ребошак І. Ой у саду – винограду. Збірка світських величальних пісень. – Бухарест: Критеріон, 1971. – 287 с.; Ребошак І. Народження символів. Аспекти взаємодії обряду та обрядової поезії. – Бухарест: Критеріон, 1975. – 252 с.

³ Ребошак І. Народження символів. Аспекти взаємодії обряду та обрядової поезії. – Бухарест: Критеріон, 1975, С.10;

⁴ Мойсей А.А. Проблеми етнокультурної ідентичності української меншини Сучавського повіту Румунії // Народна творчість та етнографія. – Київ. – 2008. – № 1. – С.113-120;

⁵ Мойсей А. А. Магія і мантика у народному календарі східнороманського населення Буковини. – Чернівці: ТОВ „Друк Арт”, 2008. – 320 с.: іл. 16.

⁶ Матеріали етнографічної експедиції, проведеної членами студентського наукового гуртка „Етнос” в українських селах Сучавського повіту Румунії у 2007 р. під керівництвом автора (МЕЕ 2007): 1. с. Негостина: від Григораша Данієлі Емілівни, 1984 р.н.; Григораша Анни Миколаївни, 1960 р.н.; Федюк Леонтіни, 1926 р.н.; Сердинчук Юліани, 1934 р.н.; Фрасенюк Віоріки, 1948 р.н.; Шовкалюк Клавдії, 1944 р.н.; Даскалюк Ельвіри, 1951 р.н.; Шоукалюка Івана, 1939 р.н. 2. с. Нісіпіту: від Чиги Юрія Івановича, 1946 р.н.; 3. с. Ульма (Ілем): від Мотреску Мірчі, 1962 р.н.; Шетрюк Елізавети, 1936 р.н.; Матеріали етнографічної експедиції, проведеної членами студентського наукового гуртка „Етнос” в українських селах Сучавського повіту Румунії у 2008 р. під керівництвом автора (МЕЕ 2008): 1. с. Палтін – від Чернеуцян Віоріки Георгіївни, 1938 р. н.; 2. с. Молдовіца – від Ністор Лідії Траянівни, 1958 р.н.; Репчук Марії, 1938 р.н.; Белюк Анни Семіонівни, 1922 р.н.; Стругаре Анни Семківни, 1931 р.н.; Приндії Міхаїла Михайловича, 1962 р.н.; Ясиновської Сільвії, 1955 р.н.; Сіменюк Стефана Івановича, 1933 р.н.; Кіляк Андріана, 1946 р.н.; Кіляк Марії, 1946 р.н.; Гончарюка Олександра Миколайовича, 1960 р.н.; Матіасевич Крізонта, 1950 р.н.; Здоб Ніколая Івановича, 1940 р. н.; 3. с. Кліт – від Нікорюк Лівії, 1952 р.н.; Гуреску Польфіри, 1942 р.н.; Тарниче Марії Михайлівни, 1943 р.н.; Кучерки Іліе Ніколаевича, 1934 р.н.; Шкробак Марії Ілівни, 1948 р.н.; Тарнічер Мігая Тодоровича, 1935 р.н.; Гуриську Міхаліни Михайлівни, 1935 р.н.; Ністор Євгенії Георгіївни, 1947 р.н..

⁷ Матеріали етнографічної експедиції, проведеної членами студентського наукового гуртка „Етнос” в українських селах Сучавського повіту Румунії у 2006 р. під керівництвом автора (МЕЕ 2006): 1. с. Дерменеш-

ти: від Кідовець Василя Михайловича, 1930 р.н.; Пергінського Василя Михайловича, 1939 р.н.; Філіпеску Марії Еміліянівни, 1929 р.н.; Беженар Анна Георгіївна, 1933 р.н.; Скутарю Корнелія Василівна, 1956 р.н. (запис студ. 2 курсу: М.Антимійчук, Г.Парпауц, Г.Рихло, Д.Лупу, Д.Косташ, О.Гусан, О.Сідак); 2. с. Велика Марицея: від Козарюка Віктора Миколайовича, 1934 р.н.; Кідовець Марії Василівни, 1926 р.н.; Біляк Володимира Петровича, 1922 р.н.; Олечук Іларії Петрівни, 1929 р.н. (запис студ. 2 курсу: М.Антимійчук, Г.Парпауц, Г.Рихло, Д.Лупу, Д.Косташ, О.Гусан, О.Сідак, О.Ковальчук, Е.Негруца); МЕЕ 2007, 1; МЕЕ 2008, 2, 3;

⁸ МЕЕ 2008, 2.

⁹ МЕЕ 2008, 2.

¹⁰ Мойсей А. А. Магія і мантика Вказ. праця. – С. 76-77.

¹¹ ДАЧО. – Ф. 3. – Оп. 2. – Спр. 9119.

¹² МЕЕ 2006, 2.

¹³ МЕЕ 2007, 2; МЕЕ 2008, 3.

¹⁴ Мойсей А. А. Магія і мантика Вказ. праця. – С. 79-80

¹⁵ МЕЕ 2008, 2, 3.

¹⁶ МЕЕ 2006, 2; МЕЕ 2007, 1, 3; МЕЕ 2008, 2, 3.

¹⁷ МЕЕ 2006, 1, 2; МЕЕ 2007, 1, 3.

¹⁸ Толстой Н. И. Очерки славянского язычества. – М.: Индрик, 2003. – С. 131, 146.

¹⁹ МЕЕ 2006, 1, 2; МЕЕ 2007, 3; МЕЕ 2008, 2, 3.

²⁰ МЕЕ 2007, 2, 3.

²¹ МЕЕ 2006, 1, 2; МЕЕ 2007, 1; МЕЕ 2008, 2, 3.

²² Мойсей А. А. Магія і мантика Вказ. праця. – С. 92.

²³ МЕЕ 2006, 1, 2; МЕЕ 2008, 2, 3.

²⁴ МЕЕ 2008, 2.

²⁵ МЕЕ 2006, 1, 2; МЕЕ 2008, 3.

²⁶ МЕЕ 2006, 1, 2; МЕЕ 2007, 1, 3; МЕЕ 2008, 1-3.

²⁷ МЕЕ 2007, 1; МЕЕ 2008, 1-3.

²⁸ МЕЕ 2006, 1.

²⁹ МЕЕ 2008, 1.

³⁰ ДАЧО. – Ф. 3. – Оп. 2. – Спр. 9119. – Арк. 1.

Summary

*Antoniuy Moysey
(Chernivtsi)*

Pluvial rituals of the Ukrainian population in Suchava district Romania (based on the materials of the ethnographic expeditions in 2006-2008)

In the present article an effort is made to investigate the complex of the rites aimed at the invocation and cessation of rain among the Ukrainian population in Suchava district Romania; to carry out comparative analysis with the pluvial rituals of the Eastern Romanian population of Bukovina. In particular, the following customs and rituals were analyzed: guessing the weather for the next year; every day people's pluvial practice: a) rites of the rain invocation and b) rites of the rain invocation; preventive measures taken by peasants for the protection against the natural phenomena; rituals performed by grindinars, etc.